

DICHTER DES VADERLANDS

Soms zijn tbs'ers onbewust poëten

Tsead Bruinja sprak veertien patiënten en twee behandelaren van de Pompestichting en schreef hierover documentairepoëzie.

Door onze redacteur
Freek Schravessande

AMSTERDAM. *Als hij de zee woest hoort beuken/ is hij nietig onvatbaar.* Nietig, onvatbaar. Kan dat, past dit? De atypische stappen die de hersenen soms maken, los van betekenis en klank: soms zijn de tbs'ers die Dichter des Vaderlands Tsead Bruinja sprak onbewust poëet. Ze gebruiken zinnen die hij zelf nooit had kunnen schrijven. Associatief, dynamisch. *Toen nam dikke jezus mij mee in de auto/ hij kwam ook bij mij thuis.* Dikke jezus. „Dat is goud.”

Bruinja was door de Pompestichting, een tbs-instelling in Nijmegen, gevraagd te dichten over de kliniek. Hij sprak veertien patiënten en twee behandelaren, toegewezen door zijn opdrachtgever, en schreef op basis van de gesprekken documentairepoëzie: gedichten waarin hij de gesprekspartner zelf aan het woord liet, lettend op de „muzikaliteit” van diens eigen taal.

De dichter luisterde, noteerde - „opnemen mocht niet van de kliniek” - en hij bracht ordening aan. Zijn bundel *Springtij* is deze week verschenen.

De Dichter des Vaderlands sprak met iedere patiënt zo'n twee uur. Hij deed dat in de kantine, buiten, op de afdeling. Vragen naar het forensisch verleden mocht niet van de kliniek. Ook mochten de gedichten niet herleidbaar zijn naar de personen. Bruinja loste het op door al zijn gesprekspartners 'x' te noemen. De tbs'er als anoniem karakter: dat is ook hoe de buitenwereld naar hem kijkt.

In gesprek zag Bruinja dat de tbs'er meer is dan zijn delict. Tegenover hem zaten geregeld normale mensen die hij op straat had kunnen tegenkomen. Ze volgden het nieuws, spraken hun dromen uit over het leven buiten. Een bezoek aan de Blokker, de Winter Efteling. Eén zou willen schilderen als Bob Ross maar werken met thinner mocht niet van de kliniek. Te gevaarlijk.

x weet het ook niet meer

ik was iemand die ervoor gezorgd heeft
dat ik hier terecht ben gekomen
ik wil niet de indruk wekken
dat het altijd aan de ander ligt
ik was verslaafd
ik ben er vijftien jaar vanaf
ik ben geen leider
ik ben iemand die de schuld krijgt
ik heb de naam gekregen
dat ik een groep ontwricht
dat ik het team ontwricht
ik vind het moeilijk om kwetsbaar te zijn
ik ben bang dat ik overlopen word
ik weet niet meer hoe ik met mensen om moet gaan
ik vind dat het strafbaar gesteld moet worden
wanneer iemand niet zegt hoe hij mij ervaart
en daarmee de beeldvorming over mij beïnvloedt
het lijkt erop dat je helemaal perfect moet zijn
om geholpen te kunnen worden
ik sta altijd tien-nul achter
ik heb altijd gedacht dat ik die tien-nul
zou kunnen inhalen
ik ben blij dat iemand ziet
dat er bij mij groei is ontstaan
als ik alles zelf zou kunnen aanleren
zou ik hier niet zitten

Tsead Bruinja

Verzet is een terugkerend thema. Eerst dacht Bruinja: jongen, werk toch gewoon mee, dan sta je eerder buiten. Later begreep hij hoe het zit. Als kind aan de eettafel werd Bruinja „júíst opstandig” als zijn ouders zeiden: eet je bord leeg. Verzet is behoud van eigenwaarde, in een kliniek waarin je alle autonomie ontnomen is.

Voor sommige tbs'ers is het leven gewoon dikke pech. Liefdeloos opgegroeid aan de onderkant van de maatschappij - zie dan maar eens

In gesprek zag Bruinja dat de tbs'er meer is dan zijn delict

een hechtingsstoornis te ontlopen. Andere stoornissen hoorde hij resoneren in de taal. *Ik was iemand die ervoor gezorgd heeft/ dat ik hier terecht ben gekomen.* Ik, ik, ik.

„Absoluut” de mooiste zin: *Planen is net als rataplan ratten ze komen zo snel op de geur van kaas af/ dan val je in de val voor muisjes is het hetzelfde tegenwoordig speelt iedereen/ met muisjes achter de computer de nieuwe vogelkooi is mooi kanarie/ canarische eilanden blackbird allemaal zingen ze zo mooi hier.*